

и чтобы она имела всечеловеческое значение (*Italienische Reise*). С этой точки зрения функция Гете в Германии близка в России скорее к деятельности Н. М. Карамзина.

Тема настоящего исследования имеет, однако, и свои другие, подспудные течения: отношения Пушкина и Гете укладываются не только в систему двусторонних связей, скорее они образуют сеть многосторонних генетических контактов и типологических аналогий. Исследуя тему Пушкин-Гете нельзя упускать из виду весь контекст внутри национальной литературы и на ее грани, т. е. функцию отдельных авторов в их естественной национальной среде и их функционирование в европейском и всемирном контексте как явлений межлитературных. Таким образом, составной частью исследования такого типа может стать и какая-то компаративистская футурология, т. е. проекция «общих мест» и отличительных черт в будущем национальной литературы и их способность более общего воздействия, не говоря о возможности их интертекстуального изучения. Несмотря на высказанные критические и дополнительные замечки, которые, однако, не касаются коренных тем произведения, работа Р. Данилевского относится к числу полезных, тщательных, до определенной степени оригинальных и свежих исследований.

Ivo Pospíšil

О снѣнѣ в жѣвотѣ людскѣм

Červeňák, A.: Dostojevského sny (Eseje a štúdie o snoch a Dostojevskom). Pezínok 1999.

Prof. dr. Andrej Červeňák, DrSc., je súčasny významný literárny vedec a publicista. Jako vysokoškolský učitel přednáší teorii a dějiny ruské literatury na Univerzitě Konštantína Filozofa v Nitre. Je autorem dvanácti samostatných knižných publikací, čertných literárněvědných studií a článků, sestavovatelem a editorem řady sborníků z teorie literatury a literární komparatistiky.

Již několik desetiletí se prof. Červeňák zabývá tvorbou a celkovou osobností **Fjodora Michajloviče Dostojevského**. Tento spisovatel je jedním z nejvýznamnějších představitelů ruského a světového románu a novely. Jeho veškerou literární tvorbu ovlivnily složité životní osudy (despotický otec, nábožensky založená matka, bezduchý a ubíjející dril ve vojenské akademii, trest smrti zrušený v momentu popravy, následně vyhnání, nevyléčitelná nemoc).

Prózy Dostojevského jsou pronikavými psychologickými studiemi, které v širších společenských a sociálních souvislostech nabývají všeobecné platnosti. Jsou jednoznačným vyjádřením obecně lidských mravních apelů, které jsou pro dnešní obrozující se společnost výrazně potřebné. Prozaik se v nich především snaží nalézt odpovědi na závažné filozofické otázky, vytváří a předvádí nový obraz člověka a světa.

A je to právě **č l o v ě k**, který zásadním a rozhodujícím způsobem ovlivňuje skutečnost. Není jen jejím „pouhým produktem“, ale smysluplně působí na její změnu.

Člověk tím – obrazně vyjádřeno – napomáhá životu a potřebuje k tomu nejen síly fyzické, ale i síly duševní a kulturní. Jinými slovy, člověk nemůže postrádat umění a literaturu. A vysloveno souhlasně s Johannem Wolfgangem Goethem, umění je neobyčejná síla těch, kteří se „přidržíjí pokračujícího života“.

„Odkiaľ prichádza človek, aké poslanstvo prináša, kam smeruje? Dostojevského dielo je posadnuté hľadaním odpovedi na podobné otázky: hľadá začiatky a konce človeka, ktoré sú ponorené ako mohutný ľadovec do oceánu večnosti. Sen je ich súčasťou, možnože podstatou...“ (s. 16).

Kniha Andreje Červeňáka *Dostojevského sny* je fundamentálna literárnovedná a estetickoteoretická publikácia. Predstavuje súhrn dlhoročných promyšlených úvah autora o danej problematike. Andrej Červeňák své postřehy, názory a tvrzení zakládá na hluboké a precizní znalosti celého díla vynikajícího ruského spisovatele. Jeho výše jmenované publikaci předcházela již kniha *Člověk v literatúre. Dostojevskij a súčasna literárna veda* (Bratislava 1986, 1996) a monografická práce *Tajomstvo Dostojevského* (Nitra 1991), která na své vydání čekala z ideologických důvodů více než dvacet let!

Zmíněná recenzovaná práce Andreje Červeňáka má vedle obzvláště emocionálního úvodu a shrnujícího závěru dvě stěžejní kapitoly. V první z nich s poetickým názvem *Sen o sne* autor koncipuje a formuluje svou komunikační teorii snů (*Rozprávka o sne, Človek sníva celý život, Človek a sen o nesmrteľnosti, ...*). „Hľadáme, abysme našli, nachádzame, ale zatiaľ sme nenašli... Preto snívame...“ (s.21).

Druhá část knihy *Dostojevského sny* pak pojednává o snech v prozaické tvorbě Fjodora Michajloviče Dostojevského (*Son Alošu Karamazova, Son smiešneho človeka, Son ako katarzia, ...*), přičemž primární a přednostní pozornost je věnována analytickému pohledu na triádu konkrétních snů hlavní postavy románu Zločin a trest Rodiona Raskolnikova. „Sny sú signálnymi začiatkami a koncov človeka, ktoré doposiaľ nepoznáme. Vďaka trom snom Rodiona Raskolnikova sme oveľa bližšie a hlbšie k všeludskej, našej i sujetovej podstate – k všeludskej hádanke i tajomstvu života a ľudského údelu...“ (s. 161-162).

Červeňáková kniha oplývá obrovským informačním bohatstvím. Autor v sobě nepochybně zkušeného pedagoga. Pečlivě a důmyslně vybírá a promýšlí jednotlivé otázky a náměty. Jejich řešení nastoluje a líčí s plným zaujetím a se značnou mírou srozumitelnosti. I ty nejsložitější problémy podává přístupnou formou, která ani v nejmenším není na újmu vysoké odbornosti celkového výkladu uvedené problematiky.

Na závěr si dovoluji uvést osobní poznámku. V těchto dnech, kdy jsem *Dostojevského sny* četla podruhé, jsem si nad jejich stránkami častokrát říkala: „Toto místo je nádherné, k tomu se musím znovu vrátit.“ Mluví o tom proto, že moje čtenářská zkušenost nesevřídčí o ničem jiném než o tom, že kniha je opravdu krásná. Vztít ji do rukou znamená podlehnout neskutečné touze znovu knihou listovat, otevřít ji, ponořit se do ní a číst.

V neposlední řadě je nutno poznamenat, že nová publikace Andreje Červeňáka je bezesporu upřímným a bezelstným osobním vyznáním samotného autora.

Zdeňka Matyášová